ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Βαθύ το αποτύπωμα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Κρήτη

-Προτάσεις για να μείνει όρθια η κρητική ύπαιθρος και να αναταχθούν οι μειονεκτικές περιοχές

Της **Λίλιαν Δαφερμάκη**

Σημαντικά ευρήματα σε σχέση με τη χαρτογράφηση των περιοχών που «μειονεκτούν» σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλες περιοχές στην Κρήτη σε ό,τι αφορά τη φτώχεια, την ανεργία, την ελλιπή προσβασιμότητα σε υπηρεσίες πρόνοιας και είναι αντιμέτωπες με την ερημοποίηση, έχει εξαγάγει το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης της Περιφέρειας Κρήτης. Πρόκειται για μια εξαιρετική επιστημονική-ερευνητική εργασία που καταγράφει το αποτύπωμα της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας του τόπου μας, καθώς βαθαίνουν οι ανισότητες της φτώχειας, όπως αναδεικνύεται μέσα από μια αναλυτική χαρτογράφηση στην οποία αναλύονται τα διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης του δείκτη συνολικής πολλαπλής αποστέρησης. Παράλληλα όμως με την ερευνητική του προσπάθεια, το Περιφερειακό Παρατηρητήριο προτείνει και μια δέσμη μέτρων και πολιτικών που μπορούν να αναπτυχθούν, σε μια προσπάθεια να αναταχθούν οι μειονεκτικές περιοχές, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ενός πλαισίου σε σχέση με τη χρηματοδότηση της περιφερειακής στρατηγικής για την τοπική και βιώσιμη ανάπτυξη της Κρήτης.

Η αποτύπωση των προβλημάτων

Όπως τονίζει με δηλώσεις της στην «Π» η προϊσταμένη του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, Κατερίνα Βλασάκη, «το Περιφερειακό Παρατηρητήριο, σε συνεργασία με το Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης (επιστ. υπεύθυνος καθηγητής Γιάννης Ζαϊμάκης) διερεύνησε, κατά την περίοδο 2020-2023, τις ανάγκες αγροτικών και αστικών περιοχών στην Κρήτη οι οποίες έρχονται αντιμέτωπες με πολλαπλές μορφές φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Οι περιοχές αυτές φαίνεται να μειονεκτούν σε μεγαλύτερο βαθμό από άλλες περιοχές στην Κρήτη, καθώς τα επίπεδα εισοδηματικής φτώχειας, ανεργίας και μακροχρόνιας ανεργίας, γήρανσης, ανειδίκευτης εργασίας, χαμηλής εκπαίδευσης, ελλιπούς προσβασιμότητας στις υπηρεσίες πρόνοιας και υγείας, ενεργειακής φτώχειας είναι συγκριτικά υψηλότερα.

Επιπροσθέτως, υψηλότερη είναι η ερημοποίηση και η εγκατάλειψη στις αγροτικές περιοχές. Το Παρατηρητήριο, εκτός από ποσοτικούς δείκτες, αξιοποίησε τον τρόπο που οι κάτοικοι των περιοχών αυτών βιώνουν τις ανάγκες τους στην καθημερινή τους εμπειρία. Στην ίδια κατεύθυνση αξιοποιήθηκε και η εμπειρία των επαγγελματικών των κοινωνικών υπηρεσιών των Δήμων και της Περιφέρειας Κρήτης. Οι θεσμικές υποχρεώσεις του Παρατηρητηρίου επιτάσσουν τη διασύνδεση των ευρημάτων της έρευνας με τις δημόσιες πολιτικές. Ως εκ τούτου, η ερευνητική του προσπάθεια επιδιώκει να φανεί χρήσιμη στο πλαίσιο της διαμόρφωσης και της χρηματοδότησης της περιφερειακής στρατηγικής για την τοπική και βιώσιμη ανάπτυξη της Κρήτης.

Πώς μπορεί να αλλάξει η πραγματικότητα των αγροτικών αποστερημένων περιοχών (νότιος και ανατολικός άξονας των Π.Ε. Ηρακλείου και Λασιθίου)

Σύμφωνα με την κ. Βλασάκη, στο πλαίσιο της έρευνας του Παρατηρητηρίου καταγράφηκαν «οι προτάσεις των κατοίκων και των επαγγελματιών των πιο αποστερημένων αγροτικών περιοχών, που αφορούν στη βελτίωση των συγκοινωνιών και των υποδομών του οδικού δικτύου». Οι κάτοικοι επισημαίνουν την ανάγκη μείωσης της φορολογίας στους αγρότες, του ελέγχου των τιμών των αγροτικών προϊόντων, της μείωσης του κόστους μεταφορών και της προώθησης καινοτόμων μεθόδων παραγωγής και εμπορίας προϊόντων. Σε σχέση με την απασχόληση, αυτό που υπογραμμίζεται είναι η σημασία της αναβάθμισης του ρόλου της ΔΥΠΑ (πρώην ΟΑΕΔ) και η μεγαλύτερη δικτύωση και συνεργασία του με τις κοινωνικές υπηρεσίες (Κέντρα Κοινότητας, Κοινωνική Υπηρεσία Δήμου, Κοινωνικό Παντοπωλείο) για την αναζήτηση εξατομικευμένων λύσεων στα προβλήματα της ανεργίας ή της κακοπληρωμένης και της μαύρης εργασίας. Ως προς την απασχόληση, σημειώνεται η σημασία της αξιοποίησης διαθέσιμων κτημάτων με ελιές που παραμένουν ακαλλιέργητες καθώς και των οργανωμένων εποχιακών προγραμμάτων κατά τους καλοκαιρινούς μήνες σε περιοχές με αυξημένη τουριστική δραστηριότητα (πχ Σητεία). Στα προγράμματα αυτά θα μπορούν να εργαστούν πολίτες σε διαφορετικούς τομείς, όπως στην καθαριότητα και στις ποικίλες καλοκαιρινές εκδηλώσεις, με πλήρη ασφαλιστικά δικαιώματα.

Πώς θα μείνει όρθια η κρητική ύπαιθρος;

Στο πλαίσιο της έρευνας γίνεται ειδική αναφορά στην ανάπτυξη της απασχόλησης και στην ενίσχυση του εισοδήματος που παρέχεται μέσω του αγροτικού τομέα, προκειμένου να ανασχεθεί η μαζική φυγή των νέων από τον αγροτικό στον τουριστικό τομέα, ο οποίος προσφέρει χαμηλής ειδίκευσης απασχόληση με χαμηλές απολαβές. Σε αυτή την αναγκαιότητα συνηγορεί και το γεγονός ότι ο αγροτικός τομέας εξακολουθεί να έχει δυναμικότερη παρουσία από εκείνον του τουρισμού στους ρυθμούς επίδοσης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Κρήτης μετά το 2009. Σύμφωνα με την κ. Βλασάκη, προτείνεται ο σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και διά βίου μάθησης. Επίσης τονίζεται η σημασία της αξιοποίησης αδιάθετων δημόσιων κτηριακών υποδομών για την εγκατάσταση των κοινωνικών υπηρεσιών σε κεντρικά σημεία των πόλεων, όπου όλοι οι πολίτες θα μπορούν να έχουν πρόσβαση. Ιδιαίτερη αξία δίνεται στην ανάπτυξη πολιτιστικών, κοινωνικών και αθλητικών εκδηλώσεων, που συνδυαστικά με την απασχόληση μπορούν να συμβάλλουν στη συγκράτηση του νεανικού πληθυσμού στις περιοχές. Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα που αφορά στους νέους είναι η ανάπτυξη εξωσχολικών δραστηριοτήτων (μουσική, θέατρο, ζωγραφική, αθλητισμός κ.ά.) και δικτύων ψυχαγωγίας που ενισχύουν την κοινωνικότητά τους κατά τον ελεύθερο χρόνο τους. Η δημιουργία βρεφικών και παιδικών σταθμών και Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑΠ) συνεισφέρουν στην από νωρίς επένδυση του κοινωνικού και εκπαιδευτικού κεφαλαίου των νέων. Προτείνονται επίσης δράσεις για την αντιμετώπισης της νεανικής παραβατικότητας και της χρήσης ουσιών και αλκοόλ. Στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών, προτείνεται η ενίσχυση της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, κοινωνικής φροντίδας και των υπηρεσιών ψυχικής υγείας σε ολόκληρο τον πληθυσμό. Σε αυτές περιλαμβάνονται και κινητές μονάδες που μπορούν να εξυπηρετήσουν και τις πιο απομακρυσμένες περιοχές. Επίσης, η υλοποίηση δράσεων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση της μοναξιάς των ηλικιωμένων ως απόρροια της απουσίας παραδοσιακών υποστηρικτικών δικτύων (συγγενείς, παιδιά, φίλοι, γείτονες), μέσω υπηρεσιών που υποστηρίζουν δράσεις για τη δημιουργική απασχόληση ηλικιωμένων. Εντοπίζεται η ανάγκη για την παροχή υπηρεσιών που αποσκοπεί στην πρόληψη και αντιμετώπιση έμφυλων ζητημάτων και της ενδοοικογενειακής βίας για την κοινωνική ένταξη των γυναικών, τη φροντίδα των παιδιών και την υποστήριξη για την ενεργοποίησή τους στην κοινότητα. Ειδικότερα για την Π.Ε. Λασιθίου η δημιουργία συμβουλευτικών κέντρων και ξενώνων φιλοξενίας θα καλύψει τουλάχιστον ένα μέρος από το τεράστιο κενό που υπάρχει στην περιοχή για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου προβλήματος.

Ανάγκες αστικών αποστερημένων συνοικιών των μητροπολιτικών περιοχών Ηρακλείου και Χανίων

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας του Παρατηρητηρίου, «οι προτάσεις των κατοίκων και των επαγγελματιών των πιο αποστερημένων αστικών συνοικιών αφορούν σε ολοκληρωμένες μελέτες βιωσιμότητας για την αναμόρφωση των περιοχών και την αναβάθμιση της ποιότητα ζωής των κατοίκων, ως προοπτική η οποία αναμένεται να προσελκύσει νέους κατοίκους και να εμπλουτίσει την αστική ζωή. Αφορά επίσης στη διατήρηση της φυσιογνωμίας των περιοχών και της ανάδειξης της ιστορίας και του πολιτισμού τους και όχι τη στροφή προς τον μαζικό τουρισμό, που αλλοιώνουν τον χαρακτήρα της γειτονιάς και απωθούν τη μόνιμη κατοίκησή τους. Προς αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσαν, για παράδειγμα, να δοθούν οικονομικά κίνητρα προς τους ιδιοκτήτες των εγκαταλελειμμένων κατοικιών να τα συντηρήσουν και να κατοικήσουν σε αυτά. Επίσης να δοθεί ποσόστωση στα τουριστικά καταλύματα, τα οποία πρέπει είναι μόνο μικρά κτίσματα. Μεταξύ άλλων προτείνονται η αναπαλαίωση ιστορικών και νεοκλασικών κτηρίων που μπορούν να μετατραπούν σε αίθουσες τέχνης, καλλιτεχνικά εργαστήρια και βιβλιοθήκες.

Πώς το μειονέκτημα των ετοιμόρροπων γίνεται πλεονέκτημα

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το τμήμα της έρευνας του Παρατηρητηρίου στο οποίο προτείνεται «η κατεδάφιση ετοιμόρροπων κτηρίων και παραχώρηση σπιτιών που είναι κατοικήσιμα έναντι πολύ χαμηλού ενοικίου σε νέους ενοικιαστές που θα αναλάβουν τη συντήρησή τους. Επισημαίνεται ότι πρέπει να δοθούν κίνητρα στους ιδιοκτήτες ακινήτων που είναι εγκαταλελειμμένα να τα συντηρήσουν ή να τα αναπαλαιώσουν, ώστε να επανακατοικήσουν τις εγκαταλελειμμένες συνοικίες (πχ Αγ. Τριάδα, Σπλάντζια, Κουμ Καπί). Για τα νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα, μπορεί να διαμορφωθούν κοινωνικές κατοικίες με τη χρήση παλαιών αλλά κατοικήσιμων κτηρίων, με χαμηλό ή καθόλου κόστος μέσω της επιδότησης των ενεργειακών κοινοτήτων. Αναφορικά με τις οικιστικές παρεμβάσεις, σημειώνεται η ανάγκη παρέμβασης στην πρώην λαχαναγορά και τα Ενετικά Τείχη, ώστε να υπάρξει διασύνδεση με χώρους περιπάτου και ψυχαγωγίας των περιοχών που βρίσκονται εντός των τειχών.

Πώς μπορούν να αναταχθούν οι μειονεκτικές περιοχές του αστικού ιστού;

Στην έρευνα του Παρατηρητηρίου γίνεται λόγος για την ανάγκη ανάπτυξης περισσότερων χώρων πρασίνου, ανοικτών χώρων στάθμευσης και πάρκων και χώρων αναψυχής. Επίσης, για την ανάγκη βελτίωσης της καθαριότητας και την εφαρμογή προγραμμάτων στείρωσης των αδέσποτων, τα οποία ωστόσο πρέπει να επιστραφούν στις περιοχές τους. Αναφορικά με την παροχή υπηρεσιών, τονίζεται η ανάγκη για στελέχωση και εκπαίδευση του προσωπικού με κοινωνικούς επιστήμονες και ψυχολόγους. Στην Αγ. Τριάδα πιο συγκεκριμένα καταγράφεται η ανάγκη επαναλειτουργίας του φυσικοθεραπευτηρίου του ΚΕΚΟΙΦΑΠΗ. Διατυπώνεται επίσης το αίτημα για την ανάπτυξη του τομέα της απασχόλησης και της επαγγελματική κατάρτισης σε αγροτικά θέματα και βιολογικές καλλιέργειες. Προτείνεται η πολιτιστική αναβάθμιση των περιοχών με τη δημιουργία πολύκεντρων νέων με τη δυνατότητα επιμόρφωσης με βιωματικά προγράμματα και δημιουργική απασχόληση. Σε νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα προτείνονται τα φροντιστηριακά μαθήματα ενισχυτικής διδασκαλίας, που σε συνεργασία με τις τοπικές σχολικές μονάδες μπορούν να συντελέσουν ως λύση στα προβλήματα φτώχειας και αποκλεισμού. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η πρόταση για την ανάπτυξη πρωτοβάθμιου δικτύου φροντίδας με σταθερή παροχή ιατρικών και νοσηλευτικών υπηρεσιών. Στη περίπτωση των Δειλινών υπάρχει ανάγκη για πρόσληψη ειδικευμένου γενικού ιατρού/παθολόγου με σταθερή παρουσία στην περιοχή. Για την αντιμετώπιση των εξαρτήσεων προτείνεται η υιοθέτηση εναλλακτικών προγραμμάτων προαγωγής της αυτοβοήθειας. Αντίστοιχα παραδείγματα υπάρχουν στη Θεσσαλονίκη, τα Χανιά και τη Σητεία. Για τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, παραμέλησης ανηλίκων και έμφυλων διακρίσεων οι προτάσεις των επαγγελματιών σχετίζονται με τη διαμόρφωση προγραμμάτων οικογενειακού προγραμματισμού, συμβουλευτικής, ενδυνάμωσης και ανάπτυξης πρωτοβουλιών για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Επίσης, η δημιουργία συνεταιρισμών από γυναίκες μπορεί να συμβάλει στην αυτό-οργάνωση και ενδυνάμωση των γυναικών καθώς και Σχολές Γονέων στις οποίες γονείς και νέοι θα συμμετέχουν σε προγράμματα σεξουαλικής αγωγής, οικογενειακού προγραμματισμού, μαθημάτων τοκετού, ανατροφής παιδιών, έμφυλων σχέσεων κ.ά.

Προτείνονται επίσης η δημιουργία Στέγης Υποστηριζόμενων Διαβίωσης για ΑμεΑ, προγράμματα για τη στέγαση και την επανένταξη καθώς και η δημιουργία Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (ΚΗΦΗ), ξενώνας γυναικών που έχουν υποστεί κακοποίηση και δομές παιδικής φροντίδας και ειδικότερα βρεφών. Σημειώνεται επίσης η σημασία για την ανάπτυξη προγραμμάτων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και επικοινωνίας λόγω της συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων στις περιοχές (πχ Δειλινά). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενεργοποίηση της κοινότητας μέσα από δράσεις επιμόρφωσης των κατοίκων για συνεργατικά και εναλλακτικά μοντέλα οικονομίας όπως η Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία (Κ.Αλ.Ο.), που συντελούν στη διαμόρφωση της συνεργατικής κουλτούρας και της περιβαλλοντικής συνείδησης. Σημειώνεται επίσης η ανάγκη για την υποστήριξη των πολιτιστικών συλλόγων με τη δωρεάν παραχώρηση χώρων από τους Δήμους, όπως ισχύει και για την Κ.Αλ.Ο. Προτείνεται επίσης η ένταξη στο σχέδιο πόλης (της Αγ. Αικατερίνης-ανατολική ζώνη Ηρακλείου, του Αγίου Νεκταρίου- Άνω Αλικαρνασσός και Μ. Καπαζουρνων-Νέα Αλικαρνασσός), η δημιουργία πολιτιστικού χώρου ή πολύκεντρου για νέους και για τη διατήρηση της μικρασιατικής κληρονομιάς (Νέα Αλικαρνασσός) με την αξιοποίηση του εγκαταλελειμμένου κτηρίου του Φάρου για την ίδρυση Κέντρου Μικρασιατικού Πολιτισμού. Υποστηρίζεται επίσης η δημιουργία χώρων αναψυχής και πρασίνου στο αεροδρόμιο «Νίκος Καζαντζάκης» και όχι οικιστική και εμπορική χρήση της περιοχής, η αξιοποίηση του παραλιακού μετώπου με πεζόδρομους και χώρους πρασίνου για τους πολίτες.

Ο πυρήνας του προβλήματος

Η έρευνα έχει καταγράψει ότι οι περισσότερο αποστερημένες περιοχές εντοπίζονται στην ανατολική Κρήτη και συγκεκριμένα στις περιφερειακές ενότητες Ηρακλείου και Λασιθίου, ενώ παράλληλα ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εστίαση που γίνεται στον αστικό πυρήνα του Ηρακλείου, στον οποίο καταγράφονται σημαντικοί θύλακες κοινωνικής αποστέρησης. Ανάμεσα σε αυτούς είναι περιοχές όπως τα Δειλινά και τα Καμίνια. Η Αγία Τριάδα, η περιοχή του Λάκκου, ένα τμήμα του Πόρου και κάποια τμήματα της Ν. Αλικαρνασσού. Σε ό,τι αφορά την αντίστοιχη χαρτογράφηση της Κρήτης, τα στοιχεία αποτυπώνουν ότι ο δείκτης συνολικής πολλαπλής αποστέρησης «χτυπάει κόκκινο» στον ανατολικό νότο της Κρήτης, όπου σε κάθε δήμο υπάρχουν σημαντικές περιοχές που δοκιμάζονται από τη φτώχεια, την ανεργία, την ανειδίκευτη εργασία, τη χαμηλή εκπαίδευση, την ελλιπή προσβασιμότητα στις υπηρεσίες πρόνοιας και υγείας.

Ο δείκτης αποστέρησης αποτυπώνεται με πιο έντονο χρώμα στις βεβαρημένες περιοχές του νησιού

Η προϊσταμένη του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης, Κατερίνα Βλασάκη

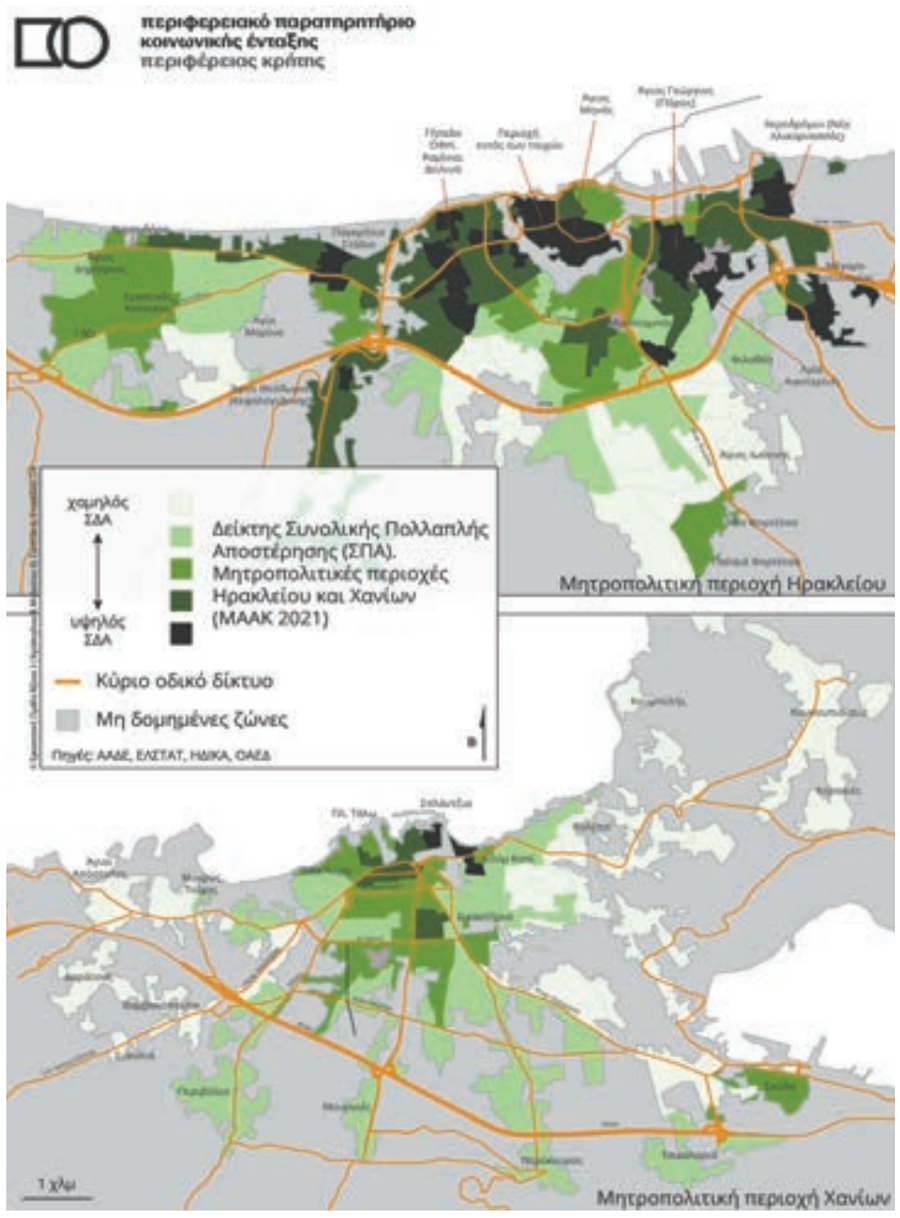

Ακόμα και μέσα στους βεβαρυμενο δήμους Ηρακλείου και Χανίων υπάρχουν πολλά προβλήματα

Πώς θα αναταχθεί η σεισμόπληκτη κοινωνία του Αρκαλοχωρίου

Ειδική αναφορά γίνεται στην έρευνα του Παρατηρητηρίου στην αντιμετώπιση στεγαστικών και μεταναστευτικών προβλημάτων, δηλαδή εγκατάλειψης περιοχών που έχουν υποστεί φυσικές καταστροφές, όπως ο δήμος Μινώα Πεδιάδος (σεισμός στο Αρκαλοχώρι). Όπως τονίζει η κ. Βλασάκη, «η κρίση που επέφερε στην τοπική κοινωνία ο σεισμός συνοδεύτηκε από την αναστολή σημαντικών οικονομικών δραστηριοτήτων, κυρίως στον τομέα του εμπορίου και της κατανάλωσης (κλείσιμο εμπορικών μαγαζιών, υποβάθμιση παροχής υπηρεσιών κ.ά.), με αρνητικές συνέπειες για την τοπική οικονομία. Η υποστελέχωση των κοινωνικών υπηρεσιών σε συνδυασμό με τη συνθήκη εκτάκτου ανάγκης που δημιούργησε η σεισμική δραστηριότητα στην περιοχή αύξησαν δραματικά τον όγκο εργασίας των εργαζομένων στις κοινωνικές υπηρεσίες, που έχουν να διαχειριστούν πληθώρα περιστατικών. Επιπλέον, οι χώροι στους οποίους λειτουργούσαν στο παρελθόν κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου, όπως το ΚΑΠΗ, έχουν υποστεί ζημιές, με αποτέλεσμα να έχουν αδρανοποιηθεί. Τέλος, πολύ σημαντική καταγράφεται η διατήρηση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος αυτών των περιοχών, της πλούσιας πολιτισμικής κληρονομιάς και της ιστορίας τους, με σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους και τόπους μνήμης. Η Ανάπτυξη της Κοινωνικής Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.Αλ.Ο.), η ενίσχυση της εκπαίδευσης και της απασχόλησης σε δυναμικούς τομείς του αγροτικού τομέα, όπως η ψηφιακή οικονομία και η ανάπτυξη της κοινωνικής γεωργίας με μεθόδους φιλικές προς το περιβάλλον, θα μπορούσαν να αποτελέσουν μέρος των φιλικών προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο παρεμβάσεων στις περιοχές».

Μήνυμα Ζωής
Καλέστε τώρα στο
2811 217500
Για να ακούσετε ένα σύντομο, ηχογραφημένο Χριστιανικό μήνυμα που θα σας δώσει θάρρος και ειρήνη στην καρδιά. Το μήνυμα είναι διαθέσιμο καθημερινά για όλο το 24ωρο.
Μπορείτε να το ακούσετε και στο www.minimazois.gr
Μια προσφορά της www.heraklionchurch.com
Το μήνυμα αλλάζει κάθε Παρασκευή